

"A Woman's Place" - filozofsko čitanje, Sluškinjine priče Margaret Atwood

Tomac, Doriana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:824607>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Doriana Tomac

A woman's place - filozofsko čitanje *Sluškinjine priče* Margaret Atwood
(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za filozofiju

Doriana Tomac
Matični broj: 0009067244

A woman's place - filozofsko čitanje *Sluškinjine priče* Margaret Atwood
(ZAVRŠNI RAD)

Preddiplomski studij: Filozofija/Hrvatski jezik i književnost
Mentorica: doc.dr.sc. Iris Vidmar Jovanović

Rijeka, 14. rujna 2020.

Sadržaj

Uvod	4
1. Staleško društvo i emocije	7
1.1. Platon	7
1.2. Staleška podjela u <i>Sluškinjinoj priči</i>	7
2. Seksualnost	14
2.1. Reproductivna uloga Sluškinja.....	14
2.2. Teorija seksualnosti u Gileadu	16
2.3. Seksualnost i ljubav	16
2.4. Prostitucija i silovanje	18
2.5. Brak i prijevara	22
3. Teorija u praksi – ljudski odnosi.....	24
3.1. Odnos Offred i Serene	24
3.2. Odnos Offred i Freda	26
3.3. Odnos Offred i Lydije.....	28
3.4. Odnos Offred i Nicka	29
Zaključak.....	32
Popis literature.....	33
Sažetak	34

Uvod

Vidjela sam to prije, bijela vreća stavljena preko glave, žena kojoj pomažu popeti se na visoki stolac kao da joj pomažu po stepenicama autobusa, postavljena tamo, omča namještena pažljivo oko vrata kao ovratnik, stolac odgurnut. Čula sam dugački uzdah svuda oko sebe, uzdah kao da zrak izlazi iz madraca na napuhavanje, vidjela sam Tetu Lydiju kako stavlja ruku preko mikrofona kako bi prigušila ostale zvukove koji dolaze iza nje, naginjala bih se naprijed kako bih dotaknula uže ispred sebe, u isto vrijeme kada i ostale, obje ruke na njemu, uže koje je dlakavo, ljepljivo od smole na vrućem suncu, a onda bih stavila ruku na srce kako bih pokazala jedinstvo sa Spasiteljima i moj pristanak, moje sudjelovanje u usmrćivanju ove žene. Vidjela sam noge koje se trzaju i dvojicu u crnome koji su ih ugrabili i vukli ih dolje svom snagom. Ne želim to više vidjeti. Umjesto toga, gledam u travu. Opisujem uže.¹

Roman *Sluškinjina priča*, napisan iz perspektive Sluškinje Offred, satkan je događajima koji su se već ostvarili u nekom trenutku ljudske povijesti tj. nisu plod fikcije.² Također, roman ne sadrži nikakvu tehnologiju koja nije postojala do 1985. godine kada je izašao. Upravo te činjenice omogućavaju pogled iz druge perspektive te se događaji u knjizi, poput događaja iznesenog gore, čine puno stvarniji i strašniji kada znamo da su se u nekom trenutku ljudske povijesti zbilja i dogodili. Atwood su inspiracija bili nezamislivi događaji i zakoni koji su se donosili diljem svijeta. No, takvi događaji nisu istrijebljeni te su i danas prisutni u određenim dijelovima svijeta. Primjerice, UNESCO³ je objavio zastrašujuće posljedice krize uzrokovane COVID-19 virusom. Upravo zbog pandemije postoji mogućnost da se preko 11 milijuna djevojčica neće vratiti u školske klupe. Ovakva šokantna informacija, zajedno s činjenicom da su dvije trećine nepismenih osoba žene, pokazuje nam kako Gilead možda i nije toliko udaljena mogućnost kako nam se čini kada započnemo s čitanjem *Sluškinjine priče*. Primjer prisilne trudnoće kao najvažnijeg aspekta Gileada i povećanja broja stanovništva možemo pronaći sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Kambodži. U navedeno doba vlast je preuzeo komunistički režim naziva Khmer Rouge čiji cilj je bio povećati broj stanovnika države za 100%. Masovne ceremonije su se odvijale na gradskim trgovima spajajući brakom osobe koje su se upoznale prije nekoliko minuta. Naglasak na konzumaciji braka je bio iznimno veliki i ako žena nije pristala na seksualni odnos odmah nakon *vjenčanja* bila je silovana pod prijetnjom

¹ Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 423./424. Ovaj i svaki idući citat navedene literature sam osobno prevela s engleskog jezika.

² Izvor: [The Embrace Ambition Summit - izlaganje Margaret Atwood](#)

³ Izvor: [Portal Žene i mediji](#)

vatrenog oružja.⁴ Nadalje, kazne smrću i Zid na kojem Gilead ostavlja tijela ubijenih muškaraca i žena služi tome da stanovnici Gileada nauče da su posljedice kršenja zakone Republike iznimno velike. Takav način zastrašivanja i kontroliranja ljudi neodoljivo podsjeća na srednji vijek kada su na gradskim trgovima izvodili javna pogubljenja, vješali ljude, spaljivali ih na lomači ili im odrubljivali glave. U Gileadu homoseksualne osobe su proglašene izdajnicima roda i muškarce su objesili na Zidu, a žene ukoliko su bile primjerenih godina su pretvorili u Sluškinje. U mnogim državama diljem svijeta homoseksualnost više nije zločin i osobe u homoseksualnom odnosu imaju jednaka prava kao i osobe u istospolnom odnosu. No, u velikom broju država homoseksualnost je i dalje kažnjiva zakonom, a nemali broj homoseksualnih osoba je u zatvoru zbog vlastite seksualne orijentacije. Navela sam tek nekoliko primjera iz prošlosti i sadašnjosti stvarnog svijeta kako bih pokazala otkud je Margaret Atwood crpila inspiraciju za događaje u svojem romanu.

Republika Gilead, mjesto na kojem je Atwood smjestila radnju svoje knjige, zamišljena je država totalitarnog uređenja stvorena na tlu današnjih Sjedinjenih Američkih Država. Društvo Republike Gilead patrijarhalno je društvo u kojem samo muškarci imaju pravo glasa, mogućnost obrazovanja i pronalaska posla. Žene se smatraju drugorazrednim građanima i nemaju pravo glasa, ne smiju čitati niti pisati, edukacija žene je zabranjena te moraju obavljati točno određene zadatke koje obilježavaju stalež kojem pripadaju. Nikakva prava ženama nisu omogućena, ne smiju imati svoje vlasništvo i moraju se pokoriti autoritetu muškaraca. Žene su diskriminirane, ugnjetavanje, oduzeta im je mogućnost izbora i donošenje odluka o vlastitom životu.⁵ Neke od realiziranih ideja u Republici Gilead Atwood je iznijela u knjizi *A woman's place* čija autorica je njezin lik u *Sluškinjinoj priči*, Serena Joy. Knjigu je Serena izdala prije Gileada, zalažući se, kao konzervativni aktivist, za povratak kršćanske vrijednosti u obiteljima.

Atwood je otvorila veliki broj pitanja o pravima žena, a u ovom radu ću se usredotočiti samo na neke. Baviti⁶ ću se pitanjem položaja žena u ovoj distopiji te onim ignoriranim aspektima njihovih emocija i seksualnosti. Na početku rada nalazi se analiza emocija svakog od staleža, i muškaraca i žena. Stvaraoci Gileada željeli su stvoriti svijet u kojem veliki raspon emocija pojedinca ne postoji, a pripadnici staleža osjećaju samo ono što im je nametnuto staležom koji su ili zauzeli ili im je dodijeljen. Analizom emocija ću pokazati kako stvaraoci nisu uspjeli u svojem naumu. Nadalje, žensku seksualnost ću promatrati kroz reproduktivnu ulogu kakva je ženama dodijeljena u Gileadu te ću se dotaknuti nekih teorija seksualnosti - prvenstveno one

⁴ Izvor: [The Diplomat](#)

⁵ Sva prava žena su ukinuta i nestala postankom Gileada o čemu progovara Atwood. U ovom radu neću se dotaknuti svih prava koja su oduzeta ženama već ću dio istih navesti i s dijelom oduzetih prava se pobliže baviti.

⁶ U radu ću se koristiti elementima i knjige *Sluškinjina priča* i serije istoga naziva.

prokreativne, a kasnije i one koja povezuje seksualnost s ljubavi. Uloga ženske seksualnosti bit će obrađena kroz prostituciju i silovanje te brak i prijevaru. Naposljetku, provest ću analizu ljudskih odnosa i staleža i pokazati kakvi bi odnosi među njima trebali biti i kakvi odnosu jesu u stvarnosti. Na isti način poput staleža i odnosa među njima, pokazat ću kako ljudski odnosi nisu u skladu s onime što Gilead očekuje od njih. Nakon svega navedenoga donijet ću zaključak o uspješnosti Republike Gilead o uklanjanju nepotrebnih emocija iz života pojedinaca i o negiranju ženske seksualnosti izjednačavajući je s reprodukcijom.

1. Staleško društvo i emocije

1.1. Platon

Centralna teza Platona o uređenju države jest ona o trodijelnoj strukturi. U četvrtoj knjizi *Države* iznio je teoriju prema kojoj duša mora, poput države, imati trodijelnu strukturu. Navedenim postupkom uveo je paralelu između uređenja države i moralne psihologije.

Država je savršena ako je dobro osnovana, a kruna kreposti koja je cilj države je pravednost. Platon je razlikovao tri staleža – čuvari, proizvođači i vladari – te je smatrao da svaki od navedenih staleža mora imati određenu vrlinu koja nije dana, nego je naučena, primjerice čuvari moraju biti hrabri. Ali nisu rođeni s tom vrlinom, već je ona rezultat odgajanja čuvara polisa. Nadalje, proizvođači moraju posjedovati vrlinu umjerenosti, na kojoj moraju sami raditi i imati kontrolu nad svojim nasladama i požudama. Vladajući sloj mora posjedovati mudrost kako bi mogao upravljati polisom i donositi odluke u najboljem interesu većine građana. Država je pravedna kada svaki stalež obavlja svoj zadatak: znači ako vladari vladaju, čuvari ratuju, čuvaju i proizvođači proizvode, tj. uzgajaju.

Duša se, poput države, sastoji od trodijelne strukture – razum, srčanost i požuda. Razum kao viši dio duše mora upravljati srčanošću i požudom kao nižim dijelovima duše. Metaforu s konjskom zapregom Platon je iznio u dijalogu *Fedar*⁷. Razum predstavlja kočijaša koji upravlja s dva konja. Jedan konj je lijep, krotak i reagira na naredbe te označava srčanost (ljubav). S druge strane, požuda je predstavljena u obliku drugog konja koji je divlji i jedva ga se kontrolira. Na isti način kao što kočijaš upravlja kočijom kontrolirajući konje, tako i razum mora upravljati dušom tako što kontrolira emocije.

1.2. Staleška podjela u *Sluškinjinoj priči*

Poput Platonove Države, Republika Gilead je također uređena staleški. Svaki od staleža ima određenu funkciju koju obavlja te ga krase određene vrline. Pripadnici staleža bi trebali izvršavati svoje funkcije i osjećati one emocije koje su nametnute staležu kojem pripadaju. U nastavku iznosim funkcije svakog od staleža te emocije koje su pripadne određenom staležu.

Žene su podijeljene u sljedeće staleže:

- Supruge

Najviši stalež žena, u braku s najvišim staležom muškaraca Zapovjednikom. Zajedno s Martama, Sluškinjama i Zapovjednikom čine obitelj. Supruge obavljaju dužnosti koje

⁷ Platon. 1997. *Fedar*. Zagreb: Naklada Jurčić., str. 59.

se sastoje od humanitarnog rada, pomaganja drugim Suprugama, odgoja djece, odlaska na društveno propisane ceremonije i slično. Njihove haljine, koje su dugačke do poda i imaju duge rukave, iznimno su široke, plave su boje, jedino su u što im je dozvoljeno se oblačiti.

- Tete

Stalež čija su glavna briga Sluškinje i njihov odgoj i priprema za odlazak u obitelj. U preodgojnim ustavama Tete se nerijetko koriste nasiljem i sakaćenjem koje je dozvoljeno kako bi stvorile poslušne Sluškinje. Sakaćenje je omogućeno jer nedostatak oka ili ruke ne utječe na reproduktivnu mogućnost žena. Njihova boja je smeđa te su haljine dugačke i široke.

- Marte

Stalež žena koje se brinu za kućanstvo te obnašaju uloge kuharica, čistačica i svega što treba Suprugama. Marte su žene koje nemaju mogućnost reprodukcije (godine, medicinski razlozi u vrijeme prije Gileada i slično), a nisu počinile nikakav zločin. Njihova boja je zelena.

- Sluškinje

Iznimno nerijetko označene kao *dvonoge maternice*⁸. Označava stalež žena čija je isključiva uloga i funkcija ona reproduktivna. Ako Supruga ne može ispuniti svoju reproduktivnu ulogu, onda kućanstvo dobiva Sluškinju te Supruga preko nje dobiva dijete. Dijete odgaja Supruga kao da je njezino vlastito, a Sluškinja nakon rođenja djeteta nastavlja u novo kućanstvo. Kako bi se žene lišilo svake pripadnosti samoj sebi, oduzeto im je ime te se zovu prema Zapovjedniku kućanstva. Primjerice, glavna junakinja romana Sluškinja Offred je Sluškinja u domu Zapovjednika Freda Waterforda. Njezino ime je sastavljeno od prijedloga *of* i imena Zapovjednika Fred - Offred. Kada Sluškinja ode u novi dom, tamo dobiva novo ime prema identičnom principu.

- Tajni stalež žena – *Jezabels*

Jezabels obuhvaća članice tajnog bordela, javne kuće u kojoj žene ne dobivaju novac ili neku drugu naknadu za svoje seksualne usluge, već je riječ o robovlasničkom uređenju. Mjesto na kojem se nalaze žene oskudno obučene, poput striptizeta u noćnim klubovima, pretežito u raskošnom donjem rublju kakvo je zabranjeno u Gileadu. Žene koje su ovdje prognane, prekršile su zakon ili se nisu mogle prilagoditi životu u novom uređenju. Velik broj visokoobrazovanih žena dio je *Jezabelsa*, žena koje su se pobunile

⁸ Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 211.

i pobjegle iz rehabilitacijskih centara za preodgoj i slično. Imale su izbor između Kolonija i *Jezabelsa*.

Tajni stalež žena *Jezabels* predstavlja sakriveni klub koji je dostupan samo Zapovjednicima, tj. visoko pozicioniranim muškarcima. Mjesto na kojem Zapovjednici sklapaju poslove i diplomatske veze. Žene koje su prisiljene raditi kao *Jezabels* imaju pristup šminki, alkoholu, drogama i sličnim opijatima. Nerijetko su i homoseksualne ili biseksualne orijentacije te se prakticiranje takvih odnosa ohrabruje jer služi kao čin seksualnog uzbuđenja za muškarce.

Zapovjednik Fred Waterford ostavlja dojam iznimno pobožnog čovjeka i velikog vjernika, no čim se upoznamo malo detaljnije s čovjekom iza maske koju nosi ispred ostatka svijeta i zaključimo o njemu iz njegovih vlastitih postupaka shvaćamo da to nije istina. Primjerice, postojanje *Jezabelsa* krši gotovo svaki zakon koji je donio Gilead, a Fred ga redovno posjećuje opravdavajući si posjet na ovaj način: *Priroda zahtijeva različitost, za muškarce. Razuman je to dio prokreacijske strategije. To je plan prirode. ... Žene to znaju instinktivno. Zašto su ranije kupovale toliko različite odjeće? Kako bi prevarile muškarce da su one zapravo nekoliko različitih žena. Nova žena svakoga dana.*⁹

Prema Fredu, muškarcu su potrebne različite žene i nije mu dovoljna jedna, primjerice njegova supruga. No, Fred je Zapovjednik u društvu koje se bazira na ideji kako je muškarcu dovoljna i potrebna samo jedna žena – njegova Supruga, a Sluškinja (tj. druga žena) je samo nužno zlo kako bi se ostvarila temeljna funkcija svake žene i društva – prokreacija.

U tablici iznosim emocije koje su pripadne staležima žena.

Stalež	Emocija	Funkcija
Supruge	Umjerenost	Vođenje kućanstva
Marte	Požrtvovnost	Briga za kućanstvo
Tete	Hrabrost	Odgoj Sluškinja
Sluškinje	xxx	Reproduktivna uloga
<i>Jezabels</i>	Uslužnost	Seksualna/spolna uloga

⁹ Isto, str. 367.

Republika Gilead bi funkcionirala kada bi staleži izvršavali navedene zadaće i osjećali samo određene im emocije, ali to nije slučaj u *Sluškinjinoj priči*. Ono što nam ovaj roman pokazuje je činjenica da pokornost emocijama nije ostvariva te da Država ne može kontrolirati zadane emocije što ću i pokazati u nastavku. Supruga Freda Waterforda, Serena Waterford ne uspijeva održati brigu za svoje kućanstvo te izlazi izvan okvira funkcija svojeg staleža. Primjerice, reprodukcija Sluškinja nije njezina briga i jedina uloga koju ona ima u reprodukciji Sluškinje jest sudjelovanje na Ceremoniji i odgoj djeteta ako ga Sluškinja donese na svijet. No, kada je Serena spojila Nicka i Offred upravo zbog reprodukcije i začeca djeteta izašla je izvan okvira funkcije svojeg staleža. Svojim postupkom Serena je prekršila pravila sustava u koji je vjerovala. Prekršila je zakone Republike za čije se uvođenje neprekidno borila. Odbacila je sustav koji je smatrala ispravnim samo zbog mogućnosti da postane majka. Navedene činjenice pokazuju kako je Serenin majčinski instinkt iznimno veliki o čemu će biti riječi u nastavku rada. Nakon spajanja Offred i Nicka i kršenja pravila, Serenu više nije krasila vrlina umjerenosti.

Za razliku od Serene Marte su zadržale vrlinu požrtvovnosti. Nakon što je Offred sakupila što je veći broj djece mogla kako bi ih izbacila iz Gileada, Marte su se morale žrtvovati i pobjeći s djecom iz obitelji kako bi im omogućile život bez Gileada, riskirajući smrt. Njihova vrlina požrtvovnosti je ostala netaknuta kao i briga za kućanstvo, ali u potpuno drugačijem smislu nego što je to bilo određeno u Gileadu. Njezina uloga je briga za kućanstvo poput kuhanja, čišćenja, izvršavanja raznih dužnosti, briga o djeci i slično.

Uloga Teta u životu Sluškinja je isključivo kao odgojni autoritet, a vrlina hrabrosti je ona vrlina koja Tetama pomaže da izvrše ulogu koja im je zadana staležom. No, nerijetko Tete postanu i više od nametnutog autoriteta mladim djevojkama koje preodgajaju. Primjerice, Teta Lydia se prema Janine odnosi iznimno blago, u velikom broju situacija ju tješi te joj podilazi smatrajući da će joj na taj način pomoći obavljati funkciju Sluškinje za koju ju odgaja. Takvo emocionalno ulaganje je nepoželjno, a Teta Lydia je njime izašla izvan okvira uloge svojeg staleža.

Offred je iznimno dobar primjer Sluškinje koja se ne pokorava zadanim okvirima svojega staleža, nego želi donijeti promjenu. U tablici sam za Sluškinje umjesto emocije ostavila prazan prostor upravo zato jer Gilead smatra da Sluškinje niti ne bi trebale imati nikakve emocije. Samo rađanje djece i povećanje populacije Gileada je njihova jedina uloga, a za tu ulogu nikakva emocija, osim možda poslušnosti, nije potrebna. Odnos Offred s Fredom i Serenom je krajnje neprimjeren i on je prvi pokazatelj kako se Offred ne kreće u zadanim prostorima svojega staleža. Stalni prkos i započinjanje revolucije, ljutnja na koju nema pravo upravo zbog staleža kojem pripada su samo neke od karakteristika koje krase Offred.

Moira, Offredina prijateljica prije Gileada, završila je kao pripadnica staleža *Jezabels* nakon što je pokušala pobjeći iz edukacijskog centra, ali nažalost nije uspjela. Uloga njezina staleža je pružanje seksualnih usluga, ali ona - isto kao i Offred - izlazi izvan tih okvira i to doslovno. Moira uspijeva pobjeći iz Gileada doslovce napuštajući ulogu koja joj je zadana kao pripadnici staleža *Jezabels*.

Muškarci su podijeljeni u sljedeće staleže:

- Zapovjednici Vjernih

Najviši stalež muškaraca sastoji se od muškaraca na visokim pozicijama poput upravljačkih, političkih ili onih koji su sudjelovali u kreiranju društva Gileada i kako će ono izgledati.

- Anđeli

Stalež koji označava vojnike koji se bore na prvoj liniji obrane Gileada.

- Zaštitnici

Muškarci koji se brinu za osiguranje reda i mira. Primjerice, na cesti ili u dućanima paze na red upozoravajući Sluškinje kako je zabranjeno razgovarati ili imati bilo kakav kontakt. Na osobnom su raspolaganju Zapovjednicima i mogu biti unaprijeđeni u Anđele.

- Oči

Posebna i elitna skupina koja se bavi nadgledanjem kako bi provjerila pridržavaju li se svi članovi kućanstva svojih funkcija, a uz to sprječavaju stvaranje mogućih pobuna. Iznimna anonimnost njihov je glavni adut, bilo koji Zaštitnik može biti Oko i izvještavati o nedoličnom ponašanju Sluškinje, Marte, Supruge ili bilo kojeg drugog staleža.

Stalež	Emocija	Funkcija
Zapovjednici	Mudrost	Vladanje
Anđeli	Hrabrost	Vojnici
Zaštitnici	Hrabrost	Zaštita stanovnika Gileada
Oči	Hrabrost/Mudrost	Provođenje pravila uređenja Gileada

Zapovjednici kao ultimativni kreatori i provodioci Republike Gilead trebali bi biti okrunjeni vrlinom mudrosti, ali to nije uvijek slučaj. Fred je, svakako, pravi primjer. On bi se trebao držati samo mudrosti i jedino do čega bi mu trebalo biti stalo je održavanje i *vladanje* Gileadom. Upravljanje vojnim potezima države, uspostavljanje diplomatskih odnosa s drugim državama,

rješavanje problema unutar Republike i ostalo. No, niti Zapovjednik se ne drži svojega staleža. Kako sam gore navela, posjećuje *Jezabels*, uživa u alkoholu i opijatima te ima neprimjerene odnose sa svojim Sluškinjama. U nastavku će biti riječi o odnosu Freda i Offred, ali sada je potrebno istaknuti činjenicu da Offred nije prva Sluškinja s kojom je imao neprimjerene odnose. Naime, bivša Sluškinja se ubila, Nick ju je pronašao obješenu, a on je glavni razlog za to. Od nje je tražio iste stvari kao i od Offred - druženje u njegovoj radnoj sobi, odlazak u *Jezabels* i seksualne odnose izvan okvira Ceremonije. Na taj način Fred se otvara novim prijetnjama za koje nije bio pripremljen. Offred, ohrabrena njegovim kršenjem pravila staleža kojem pripada, čini istu stvar. No, Zapovjednik je vrlo licemjerman. On može izlaziti izvan okvira svojega staleža, ali čim to učini Offred odmah joj prijeti. Fred vidi posljedice vlastitih djela u obliku Sluškinje koja se ubila i Sluškinje koja se ponaša neprimjereno, ali se ne prestaje ponašati jednako. On se i dalje prepušta strastima i tjelesnosti na štetu mudrosti koju bi trebao kultivirati. Ono što nam pokazuje Atwood je činjenica da se čovjek ne može riješiti svoje tjelesnosti i potpuno se predati mudrosti. Na kraju zaključujem kako se čak niti Zapovjednik ne može držati uloge koja mu je propisana pripadnim staležom.

Primjer za Anđela, Zaštitnika i za Oko pronalazim u jednoj osobi, a to je Nick. Nick je jednako poput svih navedenih slučajeva izlazio iz okvira svojeg staleža ponašajući se, prema standardima Gileada, neprimjereno. Primjerice, kao Oko imao je strogo zabranjeni seksualni odnos sa Sluškinjom. Vrlina mudrosti, koju zahtijeva njegov stalež, kao i kod Freda, pati zbog tjelesnosti. Poput njega, Nick je trebao staviti na prvo mjesto vrlinu mudrosti, no on je na štetu mudrosti odabrao tjelesnost. Nickov slučaj je dodatni pokazatelj kako se čovjek ne može riješiti svoje tjelesnosti i predati se mudrosti. Ujedno, Nick je bio Anđeo prije formiranja Gileada, dok su trajale borbe za Republiku. Također, u vrijeme obnašanja funkcije staleža Zaštitnika Nick je pomagao Offred da pobjegne iz Gileada. Na velikom broju primjera jasno je prikazano kako se Nick ne pridržava funkcija staleža kojih je bio pripadnik. Vrlinu hrabrosti ima, ali Gilead podrazumijeva da ju iskorištava za provođenje funkcije njegova staleža, a ne za borbu protiv Republike.

Kako sam gore prikazala, staleško društvo koje je prikazala Atwood se raspada jer se staleži ne mogu držati svojih funkcija, ne mogu se kontrolirati zadane emocije. Svaki od navedenih primjera ima svoje razloge za nepoštovanje staleške podjele i ograničenja svojeg staleža, no imaju jedan zajednički aspekt.

Psiholog Paul Ekman¹⁰ zaključio je kako su emocije sreće, iznenađenja, bijesa, tuge, straha i gađenja bazične emocije, dok su ljubomora, ljubav, žalovanje i ponos primjeri kompleksnih emocija. Svaki od pojedinaca koje sam navela da krše ograničenja svojega staleža to su činili zbog neke od bazičnih emocija. Primjerice, Offred je postala revolucionarka i vodi pobune jer je bijesna na novi poredak koji joj je oduzeo toliko mnogo u životu. Novi poredak koji joj je oduzeo temeljna ljudska prava¹¹ (izdvajam samo određena) poput prava na osobnu sigurnost, prava da se prema osobi ne postupa na okrutan i ponižavajući način, prava na slobodu kretanja, prava na sklapanje braka, prava na odabir vjeroispovijesti, prava na obrazovanje, prava rad i slobodan izbora zaposlenja i ostala prava. Sve navedeno oduzeto je Offred, svim Sluškinjama i ostalim ženama u Republici Gilead. Prema ženama se postupa na okrutan i ponižavajući način, ne kreću se slobodno - njihovo kretanje je unaprijed određeno i ne smije se mijenjati, Sluškinje, Marte, Tete i *Jezabels* nemaju pravo sklapanja braka, žene nemaju pravo same izabrati vjeroispovijest te nemaju pravo na obrazovanje. Pravo na rad i slobodno zaposlenje ne postoji, njihove dužnosti su određene pripadajućim staležima. Offred je novi poredak, osim temeljnih ljudskih prava, oduzeo i kćeri i muža, oduzeo joj je prijašnji život koji je vodila i sve što je postigla u njemu. Oduzeo joj je i prijatelje i bezbrižne dane, oduzeo joj je mogućnost odlučivanja o vlastitom životu.

Serena zbog straha napušta ovlasti svojeg staleža, straha od mogućnosti da nikada ne postane majka. Marte se udružuju i šalju djecu svojih obitelji izvan Gileada i u bolje sutra zbog tuge i straha kako će se odnositi prema njima u Gileadu. Već su svjedočile velikom broju užasnih događaja i znaju za što su sposobni. Lydia pomaže Janine u pokušajima prilagođavanja svojem staležu jer ju je strah posljedica u suprotnome. Moira bježi iz Gileada zbog straha - straha od onoga što će joj se dogoditi kada više ne bude bila pogodna kao pripadnica staleža *Jezabels* i straha da će svaki idući dan biti isti kao prethodni. Fred izlazi izvan ugodnih okvira svojega staleža u potrazi za srećom. Nicka, s druge strane, vodi strah. Strah od onoga što će se dogoditi Offred ako joj ne pomogne napustiti Gilead i strah da neće imati drugu priliku za osjećaj tjelesne bliskosti ako se ne upusti u seksualne odnose s Offred.

Kako sam pokazala, svaki od pripadnika staleža koji nisu poštovali vlastiti stalež, osjećali su neke od bazičnih emocija koje je naveo Ekman. Upravo zato je došlo do raspadanja staleža u društvu Gileada, nitko od navedenih primjera nije bio spreman odustati od bazične emocije te jedini izbor koji im je preostao je bio prelaženje preko granica vlastitog staleža. Atwood želi pokazati kako državno uređenje ne može ukloniti bazičnu emociju iz čovjeka.

¹⁰ Brogaard, B. 2015. *On Romantic Love: Simple Truths about a Complex Emotion*. Oxford: University Press., str. 44.

¹¹ [Opća deklaracija o ljudskim pravima](#)

2. Seksualnost

U nadolazećem poglavlju bavit ću se ženskom seksualnošću promatrajući je kroz reproduktivnu ulogu, kroz ljubav, brak i prijevaru te prostituciju i silovanje. Potaknuta činjenicom da je u Republici Gilead ženska seksualnost u potpunosti zatomljena i proglašena nebitnom odlučila sam se baviti njome kako bih prikazala važnost koju donosi u raspravi o položaju žena u Gileadu.

2.1. Reproductivna uloga Sluškinja

Tijekom uvođenja novog režima, kreatori Gileada su započeli s regrutacijom žena za reproduktivne svrhe i to na način da su zakonom proglasili da svi su ostali brakovi i veze bez brakova preljubnički odnosi te su uhitili sve partnerice¹². Uhićenja su se odvila na temelju proglašenja spomenutih žena moralno nesposobnima te su im djeca oduzeta i dana na posvajanje parovima viših staleža koji nisu mogli imati djecu. Kasnije se ovaj uvjet proširio i na sve brakove koji nisu sklopljeni u Crkvama.

Reproduktivna uloga žena u Gileadu je bila toliko jako potencirana iz razloga što je stopa nataliteta bila iznimno niska. U doba prije Gileada većina sjevernih društava bijele rase susrela se s niskom stopom nataliteta. Uzroke su nagađali, primjerice, opala je stopa nataliteta zbog iznimno velike prisutnost kontracepcijskih sredstava i pobačaja. Navedeno doba odnijelo je mnoge mlade živote zbog razvoja¹³ posebne vrste sifilisa i pandemije AIDS virusa. Ujedno, mrtvorođenje, spontani pobačaji i genetički deformiteti su povezani s nesrećama u nuklearnim elektranama, curenjima iz odlagališta toksičnog otpada i nekontrolirano korištenje kemijskih insekticida, herbicida, izlivanje otpada u prirodu što je dovelo do kontaminacije tla.

*Zrak je u jednom trenutku postao prepun kemikalija, zračenja, voda je bila zasićena toksičnim molekulama. Godine su potrebne da se to pročisti, a u međuvremenu se ušuljaju u tijelo i kampiraju u masnim stanicama.*¹⁴

Kako sam navela, i u razdoblju prije Gileada postojali su problemi s neplodnošću. Kao rješenje tih problema provodila se umjetna oplodnja u klinikama za plodnost, ali kada je Gilead usustavljen, odlučili su tu metodu proglasiti nezakonitom jer je protivna crkvenim vrijednostima te legitimizirati surogat majčinstvo. Upravo se za surogat majčinstvo smatra kako je biblijskog podrijetla te se spominje u Starom Zavjetu u Bibliji.

¹² Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 466.

¹³ Isto.

¹⁴ Isto, str. 172.

Ukoliko Supruga ili Sluškinja nisu mogle zatrudnjeti, to je bila isključivo njihova krivnja. Veliki broj raznih načina diskriminacija žena popularan je u Gileadu, a neistraživanje muške neplodnosti je jedan od njih. Odlukom da muškarac ne može biti sterilan¹⁵ negira se mogućnost žena da nije njihova krivnja. Automatski žene postaju nesposobne i uvijek krive ukoliko ne dođe do začeca prilikom Ceremonije. Svi ranije navedeni mogući uzroci neplodnosti muškaraca i žena u doba prije Gileada su u potpunosti nestali te je ostala samo činjenica da su žene krive. Diskriminacijom žena na način negiranja sterilnosti muškaraca negira se njihova tjelesnost i optužuje se posve zdrave i mlade žene da su defektne ili da nešto nije u redu s njihovim tijelom.

Spomen o sterilnosti muškaraca postao je tabu tema i o tome se nije smjelo razgovarati. Koliko je samo spominjanje muške neplodnosti bilo zabranjeno pokazuje nam reakcija Offred na spomen sterilnosti njezinog ginekologa i stanje šoka koje ju je obuzelo. „*Većina ovih starih muškaraca ni ne može više,*“ kaže. „*Ili su sterilni.*“ *Skoro sam uzviknula: rekao je zabranjenu riječ. Sterilno. Više ne postoji sterilni muškarac, barem ne službeno. Samo žene su neplodne, takav je zakon.*¹⁶

Kako bi Sluškinja ispunila svoju reproduktivnu ulogu, svaki mjesec, jedanput mjesečno na dan ovulacije odvija se Ceremonija. Za samu Ceremoniju svaki član kućanstva mora biti prisutan. Zapovjednik čita ulomak iz Biblije u kojem je Rachel tražila Jakova da oplodi njihovu sluškinju Bilhah kako bi imala dijete „kroz“ nju. Tijekom Ceremonije Supruga se nalazi na krevetu, dok je Sluškinja na leđima između njezinih nogu te se dvije žene drže za ruke. Zapovjednik provodi sam čin oplođivanja gledajući pritom u svoju Suprugu. Čin Ceremonije je u potpunosti lišen bilo kakve seksualne žudnje ili želje te je sveden samo i isključivo na čin oplodnje. Offred u citatu iznosi ulogu Sluškinja:

*Mi smo samo za rasplod: mi nismo priležnice, gejša, kurtizane. Baš suprotno: učinjeno je sve što je bilo moguće da nas se ne svrsta u tu kategoriju. Ne bi trebalo postojati ništa zabavno u vezi nas, ni u jednoj sobi nisu dozvoljene tajne požude; nikakve specijalne naklonosti ne smije biti s njihove ili naše strane, ne smiju postojati ni najmanje osnove za početak ljubavi.*¹⁷

¹⁵ Dodatni aspekt koji pokazuje da je Gilead pogriješio kada je okrivio žene za nedostatak začeca je činjenica da je muška neplodnost u porastu te je u 20% neplodnih parova razlog neplodnosti muškarac. Navedena činjenica je ojačana pojavom velikih brojeva znanstvenih radova o uzrocima muške neplodnosti. U nastavku se nalaze poveznice na neke od brojnih članaka koji se bave uzorcima muške neplodnosti.

[The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism](#), [Journal Of Clinical & Diagnostic Research](#)

¹⁶ Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 95.

¹⁷ Isto, str. 211.

2.2. Teorija seksualnosti u Gileadu

Prokreacijska teorija seksualnosti¹⁸ vladajuća je teorija o seksualnosti u Republici Gilead. Spomenuta teorija povezuje razmnožavanje i seksualnost te je njezina glavna premisa kako je seksualnost pripadna rađanju djece. Zastupnici prokreacijske teorije smatraju da je seksualnost potrebno urediti pravilima jer je ona izvan čovjekove kontrole i sam pojedinac se ne može suspregnuti, a da ne poćini grijeh (udovolji seksualnoj ųudnji). Neki od predstavnika su i filozofi Aurelije Augustin i Toma Akvinski. Aurelije Augustin je smatrao kako su seksualni odnosi potrebni zbog prokreacije te su prihvatljivi samo ako vode višem intrinzićnom cilju – a to je zaćeće. Toma Akvinski se slaųe s Augustinom, ali nije restriktivan poput njega te dopušta da ne mora svaki seksualni odnos završiti zaćećem, no ne smije biti takav da je protivan zaćeću (primjerice upotreba kontracepcije).

Seksualnost u svijetu *Sluškinjine priće* je urećena pravilima i ukoliko promatramo kućanstvo u kojem se nalazi Sluškinja, seksualni odnosi se odvijaju jednom mjesećno tijekom plodnih dana Sluškinja. Seksualna ųudnja nije poųeljna, dapaće smatra se grijehom i ućinjeno je sve kako bi bila uklonjena. Seksualni ćinovi su prihvatljivi samo ako vode intrinzićnom cilju, a to je zaćeće. Inaće su kaųnjivi i pojedinci snose oštre posljedice ukoliko podlegnu svojoj ųudnji i ponašaju se u skladu s njom.

2.3. Seksualnost i ljubav

Immanuel Kant je predstavnik teorije koja povezuje seksualnost s ljubavlju. Za njega svrha seksualnosti je definirana moralnim zakonom koji obvezuje svakog pojedinca bez iznimke. Jedna od formulacija navedenog moralnog zakona, kategorićkog imperativa, jest *djeluj tako da drugu osobu nikada ne tretiraš kao sredstvo, već kao svrhu*. Kant definira kategorićki imperativ na sljedeći naćin: *Ako je djelovanje dobro samo za nešto drugo, kao sredstvo, onda je imperativ hipotetićan; predoćuje li se ono kao po sebi dobro, dakle kao nuųno za volju koja je po sebi primjerena umu, onda je kao njezin princip kategorićan*.¹⁹ Primijenivši njegov nauk na temu seksualnosti, dolazimo do zakljućka da Kant ne odobrava seksualne odnose bez ljubavi jer ih smatra pukim instrumentaliziranjem druge osobe, seksualnog partnera, samo za svoj vlastiti ućitak. Takav seksualni odnos, ćak i ako obje strane pristanu, postaje nemoralnim ćinom jer krši moralni zakon. No, Kant se tu ne zaustavlja – istiće kako je takav seksualni odnos dehumaniziran, ųto znaći da se partneru oduzima bitno obiljeųje humanosti, a to je da za drugoga uvijek bude svrha. Za njega, seksualni odnos bez ljubavi je samo podavanje tjelesnim nagonima

¹⁸ Primorac, I. 2003. *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak., str.7.

¹⁹ Kant, I. 2001. *Utemeljenje metafizike ćudoreća*. Talanga J. U *Klasićni tekstovi iz etike*. Zagreb: Hrvatski studiji., str.79.

i njihova pobjeda nad razumom, čime se degradira ljudska priroda. Vrativši se korak unatrag moram istaknuti povezanost pojmova moralnosti i ljubavi kod Kanta. Za njega ljubav je osjećaj nesebičnosti, uzajamnosti i želje za tuđim dobrom, što ga stavlja u odnos povezanosti s moralnim zakonom i upravo zato su jedino seksualni odnosi u ljubavi moralno prihvatljivi. No, time ne završava njegov aspekt ove teorije jer kao jedini primjereni okvir za seksualne odnose navodi brak kao ugovor o vlasništvu. Brak za Kanta označava vrhunac ljubavi jer predstavlja društveno i legitimno priznanje zajednice partnera, što čini seksualni odnos prihvatljivim za njegov moralni zakon.

Drugi predstavnik teorije koja seksualnost povezuje s ljubavlju je Roger Scruton, koji svoj aspekt navedene teorije započinje pojmom uzbuđenja. Seksualno uzbuđenje predstavlja kao tjelesno i smatra kako je ono jedino zajedničko ljudima i životinjama.

Poput životinja, mi osjećamo seksualni poriv; poput životinja, reproduciramo se kroz seks; poput životinja, osjećamo potrebu sjedinjenja kroz spolne organe i poput životinja, doživljavamo snažan fizički užitak kada to činimo. Međutim, gotovo sve ostale poredbe se pokazuju pogrešnima. Životinje nikada nisu seksualno uzbuđene, one ne osjećaju seksualnu žudnju niti seksualno ispunjenje.²⁰

Nastavlja s razdvajanjem vrsta užitaka te navodi dvije vrste: intencionalni, koji se nalaze unutar objekta i neintencionalni, koji su vezani uz objekt. Intencionalni užici se koncentriraju na osjećaj ugone kod subjekta i pružaju mu osjećaj kako je namjera objekta da ga dodirne sačuvana upravo u tom činu. Nadalje, to me dovodi do glavnog aspekta Scrutonove filozofije seksualnosti, a to je žudnja. Smatra da je žudnja usmjerena prema drugome i da njega promatramo kao temeljni dio žudnje. Žudnju opisuje kao *inherentu individuirajuću intencionalnost*²¹, što ne označava samo žudnju za objektom kao za muškarcem ili ženom, već i prema perspektivi drugog. Obuhvaća i perspektivu objekta jer je upravo u njoj sadržano ono što objekt zbilja jest. Cilj seksualne žudnje, kako smatra Scruton, nije samo fizički kontakt, već ljubav. Seksualni užitak teži žudnji, a intimnost ljubavi. Tako dolazimo do pojma ljubavi u filozofiji seksualnosti Rogera Scrutona. Za njega realizacija žudnje jest erotična ljubav. On ljubav karakterizira kao osjećaj koji je usmjeren na objekt – na njegov duh, na njegovo tijelo upravo u obliku u kojem se nalazi.

Navedene uvjete koje su postavili Kant i Scruton ne zadovoljava niti jedan odnos u *Sluškinjinoj priči*. Uvjet braka koji zahtjeva Kant ispunjavaju samo Serena i Fred, no seksualnih odnosa među njima nema. Svaki drugi odnos, bio to odnos Freda i Offred ili Offred i Nicka nije

²⁰ Scruton, R. 2003. *Seksualna žudnja*. Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak., str.63.

²¹ Isto.

moralan jer se odvija izvan braka. Scrutonu brak nema veliko značenje kao Kantu, ali pitanje zadovoljenja njegovih uvjeta i dalje ostaje otvoreno. Odnos između Freda i Offred ne zadovoljava uvjete koje iznosi Scruton zbog nedostatka usmjerenosti na objekt. Na samom početku njihova odnosa Offred nije bila ništa drugo doli još jedne Sluškinje te između njih dvoje nije bilo niti seksualne žudnje niti usmjerenosti. No, nakon što su proveli nekoliko večeri u zajedničkom društvu, pričajući i igrajući društvenu igru, njihov odnos se promijenio. U nastavku će biti više riječi o njihovom odnosu. Odnos između Nicka i Offred zadovoljava međusobno dijeljenje osjećaja i uvjet žudnje, no o tome je li ta žudnja samo žudnja za tijelom druge osobe ili za njezinom perspektivom će biti riječi u nastavku rada.

2.4. Prostitucija i silovanje

Tijekom Ceremonije Offred razmišlja o samom činu oplodivanja koji se trenutno odvija i izlaže svoje mišljenje o tome jesu li Sluškinje silovane ili su svojom voljom odlučile pristati na spolni odnos. Čini se kontroverznim tvrditi kako spolni odnos, u kojem se ženu ne pita pristaje li na njega ili ne, nije silovanje, no to je ono što Offred iznosi u ovom citatu.

*Moja crvena suknja je podignuta do mog struka, doduše ne više od toga. Ispod nje se nalazi Zapovjednik koji j***. Ono što j*** je donji dio mojeg tijela. Ne kažem da vodi ljubav, jer to nije ono što on radi. Kopulacija bi također bila netočna, zato što implicira dvoje ljudi, a samo jedna osoba je uključena. Čak ni silovanje ne pokriva ono što se događa: ništa što se događa ovdje nije nešto na što nisam pristala. Nije bilo puno izbora, ali nešto ga je bilo i ovo je ono što sam izabrala.²²*

Mišljenje koje je Offred iznijela ne korespondira s mojim vlastitim mišljenjem. Naime, Offred navodi kako Sluškinje imaju izbora. Izbor koji se sastoji od neposluha te može rezultirati manjim kaznama kao što su sakaćenje i ponovni povratak u obitelj ili težim kaznama poput odlazak u *Jezabels* ili u Kolonije. No, kako bi Sluškinje mogle imati izbora moraju imati mogućnost dobrovoljnog informiranog pristanka. Prema ranije navedenom kantovskom načelu puko instrumentaliziranje osobe se događa kada se koristi druga osoba za ostvarenje naših želja. Kako navodi Mappes, *A se koristi B-om akko A namjerno djeluje na način koji se kosi sa zahtjevom da B-ovo angažiranje u A-ovim ciljevima bude zasnovano na B-ovu dobrovoljnom informiranom pristanku.*²³

²² Isto, str. 146.

²³ Mappes, T.A. 2003. *Seksualni moral i pojam korištenja druge osobe*. Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak., str. 380.

Dobrovoljni informirani pristanak ključni je element prema Mappesu, a isti može biti uklonjen putem prisile ili prijevare. U slučaju koji promatram uklonjen je putem prisile i to putem dispozicijske prisile. *Kod dispozicijske prisile relevantan čimbenik nije fizička sila, nego prijetnja povredom.*²⁴ Sluškinje u trenutku Ceremonije nisu fizički primorane na seksualni čin, ipak same legnu na krevet uz Suprugu i čekaju dolazak Zapovjednika. Ukoliko ne pristanu na Ceremoniju i seksualni odnos sa Zapovjednikom riskiraju mnogo veće kazne i stvarnu fizičku povredu u najblažoj varijanti. Sluškinja se podvrgava zahtjevima Zapovjednika, a navedena fizička povreda koja bi mogla biti rezultat neposluha dopušta Zapovjedniku da uspije u pokoravanju žrtvine volje. On može dobiti žrtvin „pristanak“.²⁵ Prema svemu navedenom, zaključujem kako Zapovjednici svaki mjesec kada se odvija Ceremonija repetitivno siluju svoje Sluškinje.

Jedan od načina na koji Zapovjednici dobivaju „pristanak“ i uspijevaju utjecati na mišljenje žena o silovanju, što se vidi iz gore navedenog citata, je preodgoj Sluškinje koji izvršavaju Tete. Mladim ženama tj. budućim Sluškinjama mijenjaju koncepciju gledanja na sam čin silovanja te u nastavku donosim citat koji upravo to i prikazuje. Teta Lydia se nalazi u sobi s desetak Sluškinja te ih ispituje o silovanju. Jedna od Sluškinja, Janine, je upravo ispričala kako je bila silovana, u vrijeme prije Gileada. Dok je pričala inzistirala je kako ona nije kriva, ali su Sluškinje ispravile njezin pogrešan način razmišljanja. Upravo taj trenutak donosim u nastavku.

“Čija je krivnja?” Teta Helena upita, držeći podignut jedan debeli prst.

Njezina krivnja, njezina krivnja, njezina krivnja, mi skandiramo u skladu.

„Tko ih je naveo?“ Teta Helena blista, zadovoljna nama.

Ona. Ona. Ona.

„Zašto je Bog dopustio da se dogodi tako strašna stvar?“

*Da je kazni. Da je kazni. Da je kazni.*²⁶

Ono što Tete žele naučiti buduće Sluškinje je upravo činjenica da je isključivo krivnja žene, a ne muškarca, kada je silovana. One su te koje su navele muškarce da počine takav grijeh i one su te koje odgovaraju za taj grijeh. Za silovanje mogu kriviti samo i isključivo sebe, vlastito ponašanje, odjeću koju nose i osmijeh koji muškarci mogu interpretirati kao zavođenje. Takvo stajalište o silovanju zastupa se u Gileadu, a dalje ću promatrati prostituciju, tj. stalež žena *Jezebels* i zaključiti radi li se o silovanju u njihovom slučaju ili je Gilead ponovno zaključio kako seksualni odnosi protivni željama žene nisu silovanje.

²⁴ Isto, str. 386.

²⁵ Isto.

²⁶ Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 111./112.

Nadalje, potrebno je navesti stajalište o prostituciji dviju teorija seksualnosti koje sam spomenula u radu. Obje teorije smatraju kako je prostitucija pogrešna i s time ne spada u seksualne odnose koje bi trebalo ohrabrivati, ali da bi došli do tog zaključka moraju napraviti velike žrtve. Naime, teorija koja povezuje seksualnost s ljubavlju smatra da je prostitucija seksualni odnos koji dehumanizira sudionike zbog nedostatka ljubavi. No, ovakav pogled kritizira prostituciju samo zato jer je odnos bez ljubavi, ne kritizira njezin komercijalni karakter čime je izjednačuje s bilo kojim odnosom bez ljubavi. Za predstavnike ove teorije prostitucija je isto što i seksualni odnosi u braku u kojem je nestalo ljubavi ili seksualnom odnosu dvoje stranaca. Prokreacijska teorija proglašava prostituciju nemoralnom. Prema spomenutoj teoriji svaki izvan bračni seksualni odnos nije moralno dopušten. Prostitucija je nemoralna jer je izvanbračni seksualni odnos, ali je jednako nemoralna kao i bilo koji predbračni seksualni odnos.

Nastavljam s analizom prostitucije i pitanjem jesu li žene staleža *Jezabels* uistinu prostitutke. Prostitucija u primarnom, uskom smislu označava *komercijalni* ili *najamni seks* tj. *seks za novac*²⁷. Ovom definicijom, prostitucija se podrazumijeva kao razmjena dobara - zadovoljenje seksualnih želja za novac, a upravo prostitucija je opisana kao zanimanje. Kako bih mogla promatrati prostituciju kao zanimanje potrebno je dotaknuti se pitanja poslovne transakcije i prodaje seksualnih usluga. Jaggar iznosi stajalište liberala koji smatraju kako je za prodaju i sklapanje bilo kakvog ugovora potrebna sloboda od fizičke ili psihičke prisile. Oni prostituciju *shvaćaju kao ugovor poput ostalih ugovora, koji svaki pojedinac sklapa radi vlastite koristi, pri čemu svaki od njih zaključuje najbolji sporazum koji može zaključiti.*²⁸

U Republici Gilead žene koje pripadaju staležu *Jezabels* su na raspolaganju Zapovjednicima i ostalim moćnim muškarcima prema njihovoj potrebi i željama. Pripadnost staležu *Jezabels* nije zanimanje, već ono što ih definira. Žena u staležu *Jezabels* pruža seksualnu uslugu muškarcu, kakvu god on poželi i kada god on poželi, bez ikakve naknade. Jedina kompenzacija koju im nude jesu mjesto prebivanja, obroci te opijati poput droge i alkohola koji su zabranjeni u Gileadu. Njihov pristanak nije dobiven, on čak nije niti tražen. Dva navedena stajališta o prostituciji koja iznose Primorac i Jaggar nisu ispunjena u Gileadu. Prostitucija kao komercijalni seks temelji se na prodavanju seksualnih usluga i na razmjeni dobara. Kada se prostitutka bavi prodavanjem vlastitih seksualnih usluga, samostalno, ona to čini na način da sama određuje cijenu ili dobra koja želi dobiti zauzvrat. Žene staleža *Jezabels* nemaju nikakvu ulogu u tome. One ne mogu zahtijevati određenu cijenu za svoje seksualne usluge ili dobra koja

²⁷ Primorac, I. 2003. *Je li prostitucija nemoralna?* Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak., str. 217.

²⁸ Jaggar, A.M. 2003. *Prostitucija*. Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak., str. 199.

žele nego samo mogu prihvatiti ono što im Zapovjednici *velikodušno* pružaju poput spomenute droge ili alkohola. Upravo u tom trenutku nestaju temelji promatranja prostitucije kao najamnog seksa u Republici Gilead. Nadalje, Jagger naglašava kako je za sklapanje ugovora potrebna sloboda od fizičke ili psihičke prisile - još jedan uvjet koji nije zadovoljen u Gileadu. Ukoliko bi žene staleža *Jezabels* rekle ne i odbile muškarca, riskiraju veliko fizičko sakaćenje, mogućnost smrti ili da ih pošalju u Kolonije gdje će umrijeti polaganom smrti od trovanja radijacijom.

Dodatno stajalište o prostituciji koje iznosi Jagger je stajalište suvremenih radikalnih feminista koji *većinu socijalnih interakcija između muškaraca i žena sada shvaćaju kao neki oblik prostitucije.*²⁹ Prema njihovom stajalištu svaki odnos između muškaraca i žena osmišljen je tako da jača seksualnu dominaciju muškaraca. Seksualnu uslugu koju muškarci dobivaju od žene nagrađuju raznim načinima poput večera, darova pa sve do pružanja zaštite ili muškog odobravanja. Navedena definicija prostitucije prema radikalnim feministima može se primijeniti na stalež *Jezabels*. Kako je gore navedeno, one dobivaju osnovne potrepštine za život i opijate što predstavlja način nagrađivanja žene za seksualnu uslugu koju pruža muškarcu. Odobravanje i zaštita koju pružaju muškarci prijeko je potrebna ženama pripadnicama staleža *Jezabels* koje ovise o muškarcima koji dolaze po njihove usluge i uspješnost u ispunjenju njihovih želja. Za radikalne feministe prostitucija u konvencionalnom smislu razmjene dobara je sporedna, a ono što je za njih najvažnije je činjenica da *prostituciju shvaćaju kao instituciju za afirmiranje dominacije i moći muškaraca nad ženama.*³⁰ Ovakvo prošireno shvaćanje prostitucije može se primijeniti na društvo Gileada. Moć i dominacija muškaraca nad ženama su temeljni stupovi Gileada stoga prema radikalnom feminizmu zaključujem kako je neki oblik prostitucije u navedenom smislu široko rasprostranjen u društvu Gileada.

Nakon provedene analize, prema svemu navedenom, zaključujem kako pripadnice staleža *Jezabels* nisu prostitutke jer niti jedan od navedenih uvjeta nije zadovoljen - niti razmjena dobara niti komercijalni seks stoga prostitucija ne može biti zanimanje u Gileadu. Prostitucija kao nametanje dominacije muškaraca ženama, prema radikalnim feministima, je prisutna u Gileadu. U nastavku ću se baviti definicijom odnosa žena pripadnica staleža *Jezabels* i muškaraca koji ih dolaze posjetiti.

Odnos između Sluškinja i Zapovjednika je iznimno sličan odnosu žena pripadnica staleža *Jezabels* i muškaraca, iako se njihove uloge razlikuju. Sluškinjama je cilj zatrudnjeti i donijeti na svijet dijete svojem kućanstvu te to učiniti što veći broj puta (različitim kućanstvima

²⁹ Isto, str. 208.

³⁰ Isto.

naravno), dok je u *Jezabelsu* cilj preživjeti. Uspoređujući ova dva navedena odnosa zaključujem kako nema velikih razlika između njih. Naime, kako je gore navedeno, Sluškinja pristaje na spolni odnos sa Zapovjednikom jer ju je strah za vlastiti život i kada bi odbila našla bi se u životnoj opasnosti, pod prijetnjom teških fizičkih sakaćenja ili pripadnicom staleža *Jezabels* ili polaganim umiranjem od radijacije svakoga dana. Sluškinje su pod prijetnju fizičkog nasilja prisiljene pristati na seksualni odnos. Identičnu analizu primjenjujem na pripadnice staleža *Jezabels*. One su pod prijetnjom fizičkog nasilja i sakaćenja (pod prijetnjom vlastitog života) prisiljene pristati na seksualni čin. Iako se čini da samostalno odlučuju i pristaju otići u sobu s muškarcem, analizirajući situaciju zaključila sam kako to nije točno. U trenutku kada žena staleža *Jezabels* ode u sobu s muškarcem, ona ne pristaje svojevolumno već joj je pristanak nametnut. Kada bi odbila, uslijedile bi ozbiljne, već navedene, posljedice. Upravo se ovdje ogleda primjer muške seksualne dominacije nad ženama koji iznose radikalni feministi. Na kraju ove analize zaključujem kako je odnos Sluškinja i Zapovjednika jednak odnosu pripadnica staleža *Jezabels* i muškaraca koji dolaze po seksualno zadovoljenje, a taj odnos je silovanje.

2.5. Brak i prijevara³¹

Predstavnici prokreacijske teorije smatraju kako je brak nužan za konzumaciju seksualnih odnosa sa svrhom začeća. Aurelije Augustin smatra da je ljudska seksualnost sramotna i da je to nešto čega se ljudi trebaju sramiti. Kao takva ona je nemoguća za kontrolirati razumom te je seksualna žudnja iracionalna. Za njega, seksualni odnosi mogu biti legitimni kada vode nekoj većoj svrsi – začeću, a jedini primjereni okvir za seksualne odnose je brak. S druge strane, Toma Akvinski podržava Augustina podupirući se Aristotelovim teleološkim naukom da sve ima svoju svrhu, pa tako i spolni organi, a njihova je svrha začeće. Za ispunjenje prirodne funkcije spolnih organa potreban je brak kao zajednica muškarca i žene. Prema tome, Ceremonija i seksualni odnosi koji se odvijaju tijekom njezina trajanja su nemoralni jer se ne odvijaju između dvoje ljudi koji su u braku.

Analiziramo li samo situaciju u kojoj Zapovjednik ima seksualne odnose sa Sluškinjom, osobom s kojom nije u braku, zaključit ću kako je tim činom Zapovjednik prevario svoju Suprugu. Prilikom zaključivanja potrebno je uzeti u obzir da se Ceremonija temelji na činjenici da Zapovjednik nije počinio prevaru, već je napravio uslugu svojoj Supruzi jer joj je omogućio ono što nije mogla samostalno ostvariti – dao joj je dijete, makar ga rodila druga osoba, tj. Sluškinja. Nadalje pitam se mogu li jednako zaključiti kada je u putanju odnos Nicka i Offred.

³¹ Pitanje prijevara veliki je problem u suvremenim filozofskim raspravama s iznimno bogatom literaturom. U ovom radu koristi se iznimno pojednostavljeno i ne ulazi se u dublju problematiku jer to nije njegova tema.

Mogu li zaključiti da je Offred prevarila Nicka sudjelovanjem u Ceremoniji? Gore navedenom analizom zaključila sam kako je Ceremonija silovanje. Takvim zaključkom odmah postaje jasno kako Offred nije prevarila Nicka s Fredom. Offred nema izbora i svaki mjesec mora sudjelovati u Ceremoniji i biti silovana te se ne može smatrati odgovornom.

Bračni odnos između Offred i njezinog muža Lukea podložan je daljnjoj analizi i mogućem drugačijem zaključku. Seksualni odnosi između Freda i Offred, kao i u odnosu s Nickom, ne predstavljaju prevaru. S druge strane, moguće je donijeti zaključak kako je Offred prevarila svojeg muža s Nickom. Za razliku od odnosa s Fredom, Offred je imala mogućnost izbora i nije morala pristati na odnos s Nickom. Offred ne smatra kako je počinila prijevaru već je njezin seksualni odnos s Nickom bio način preživljavanja u novom svijetu u kojem se našla. Ukoliko se perspektiva prema kojoj sam zaključila da Offred nije prevarila Nicka s Fredom nije promijenila onda zaključujem kako je Offred prevarila svojeg muža s Nickom. Konačni zaključak mogu donijeti tek nakon analize odnosa Nicka i Offred i zaključka dijele li ovi ljubavnici samo seksualnu žudnju ili nešto više.

3. Teorija u praksi – ljudski odnosi

Republika Gilead stvorena je na ideji kontroliranja emocija, tj. pokornosti određenim emocijama. U nastavku donosim nekoliko parova kroz koje ću analizirati emocije koje se pojavljuju, emocije koje oni osjećaju te nastaviti dokazivati svoju tezu kako Gilead kao državno uređenje ne može kontrolirati zadane emocije svojih stanovnika. Naprotiv, smatram kako su emocije iznimno naglašene i pojačane te pojedinci, i više nego u današnjem svijetu, razmišljaju vodeći se emocijama.

Parovi koje sam odabrala se sastoje od pripadnika staleža te sam povezala staleže s odnosima među likovima koje je ocrtała Margaret Atwood. Na početku, analizirat ću odnos između Supruge i Sluškinje koristeći se odnosom Serene i Offred. Za analizu Teta i Sluškinja upotrijebila sam odnos Lydije i Offred. Zapovjednik i njegov način ponašanja prema Sluškinji će biti prikazan pomoću odnosa Freda i Offred. Za kraj, donosim jedan odnos između staleža čije postojanje nije dozvoljeno, a to je odnos Zaštitnika i Sluškinja, stoga Offred i Nick neće predstavljati svoje staleže, nego isključivo i samo sebe.

U tablici koja se nalazi ispod upisala sam četiri emocije od kojih su neke prisutne kod određenih parova, a neke nisu. Emocije sam odabrala potpuno nasumično te se u Gileadu može pronaći puno više emocija nego što su ovdje navedene. Primjerice, poput nade, želje za preživljavanjem, majčinske ljubavi prema djetetu, tuge i slično. Znakovi u tablici označavaju postojanje određene emocije. Oznaka minus (-) označava NE (nepostojanje određene emocije), dok oznaka plus (+) označava DA (postojanje određene emocije). Istovremene oznake pojašnjene su u svakom paragrafu zasebno.

	Žudnja	Ljubav	Ljutnja	Ljubomora
Offred i Serena	-	-	+	+
Offred i Lydia	-	-	+	+
Offred i Fred	-/+	-	+	+
Offred i Nick	+	-	-	+

3.1. Odnos Offred i Serene

Odnos između Offred i Serene je iznimno kompleksan iako je zakonima Gileada odnos između Sluškinje i Supruge učinjen da bude što jednostavniji te da ga bude što manje, ali to u našem primjeru nije slučaj. Prema pravilima, Sluškinja je žena koju su poslali kao pomoć Supruzi koja ne može obaviti svoju primarnu funkciju – onu reproduktivnu.

Prema tablici, između Offred i Serene, nema emocija ljubavi niti žudnje. Svaka zasebno osjeća te emocije, ali u odnosu jedne prema drugoj takvih emocija nema. Iduća emocija koju

sam navela je ljutnja te za nju smatram da je prisutna u ovom odnosu. I to ne samo u odnosu mojih subjekata za analizu, već u svakom odnosu Sluškinje i Supruge jer imaju Zakone koji propisuju kako i na koji način Supruge smiju nanositi bol Sluškinjama.

*Mogu nas udarati, postoji Biblijski presedan. Ali ne bilo kakvim predmetom. Samo rukama.*³²

Emocija ljutnje prisutna kod Supruge može i ne mora biti izazvana Sluškinjinom pojavom. Žena koju uče kako je njezina najveća vrijednost donijeti na svijet dijete osjeća se manje vrijednom kada sazna da nije sposobna izvršiti tu funkciju i u tom trenutku prevladava emocija ljutnje. Emocija ljutnje može biti izazvana i samom Sluškinjom ako se ona ne ponaša prema pravilima i ako primjerice zavodi Zapovjednika ili se ponaša nedolično ne poštujući određena pravila.

Ljubomora je od samoga početka prisutna u odnosu Offred i Serene. Naime, Offred je poslana u njihovu obitelj da obnaša ulogu koju Serena ne može. Ljubomora u Sereni dalje uzrokuje emociju ljutnje koja je ranije spomenuta. No, to nije kraj Sereninoj ljubomori. Ona postaje još više ljubomorna nakon što Offred razvije nedopušten odnos sa Zapovjednikom (o čemu će biti riječi u nastavku). Upravo zato je i takav odnos nedopušten. Kako sam ranije navela, Sluškinja nije ljubavnica niti bilo kakva razbibriga Zapovjedniku, već hodajuća maternica, a u trenutku kada se taj odnos promijeni, Supruga postaje ljubomornom.

Kao što vidimo u analizi, emocije ljubomore i ljutnje u odnosu Offred i Serene su vrlo isprepletene te se jedna nastavlja na drugu i međusobno se uzrokuju.

Dotadni aspekt koji je zajednički Sereni i Offred i koji je potrebno spomenuti je majčinski instinkt. Naime, obje žene imaju jak majčinski instinkt i to pokazuju svojim svakodnevnim postupcima. Kako je i ranije navedeno Serena krši zakone sustava u koji vjeruje kako bi mogla ostvariti svoju želju i postati majkom, dok Offred čini nemoguće i svoju novorođenu kćer izbavljuje iz Gileada te odbija iskoristiti priliku i pobjeći iz Republike bez svoje prve kćeri. Aspekt majčinstva je vrlo zanimljiv te kako bih ga dodatno pojasnila promatrat ću ga s biološke perspektive i zaključiti zašto ove dvije žene žrtvuju sve kako bi se borile za svoju djecu.

Serena i Offred ne mogu odustati od svoje djece zbog biološkog aspekta. Glavni predstavnik, Charles Darwin, smatrao je da emocije imaju primitivno obilježje. Kako navode Oatley i Jenkins, *emocije su veza s našom prošlošću i nisu u potpunosti pod našom voljnom kontrolom.*³³ Darwin je smatrao da ta činjenica upućuje na naše životinjsko podrijetlo te prateći njegovu teoriju evolucije dolazim do zaključka kako se biološki aspekt i briga majke za dijete prenosi od životinja i brige majke za svoje mladunče. Za Serenu i Offred briga za vlastito potomstvo

³² Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 25.

³³ Oatley, K. & Jenkins, J. 2003. *Razumijevanje emocija*. Zagreb: Naklada Slap., str. 5.

im je urođena te predstavlja ostatak našeg životinjskog podrijetla. I jedna i druga nemaju izbora - ne mogu odustati od svoje djece upravo zbog biološkog aspekta.

3.2. Odnos Offred i Freda

Odnos između Freda i Offred nije dopušten i nije uobičajen odnos kakav bi trebao biti između Zapovjednika i njegove Sluškinje. Jedina uloga Sluškinje u životu Zapovjednika jest prisustvo na Ceremoniji te da ostane trudna i na svijet donese dijete njemu i njegovoj Supruzi. Ostatak vremena njezina uloga u kućanstvu je minimalna, odlazi u kupovinu s drugim Sluškinjama ili na rođenje djeteta jedne od Sluškinja, ali to je sve. Njezin odnos sa Zapovjednikom započinje i završava Ceremonijom.

Takav odnos nisu nje govali Offred i Fred. Naime, Zapovjednik je jedne večeri pozvao Offred u svoju radnu sobu, što je izričito zabranjeno. U njegovoj radnoj sobi Offred je mogla čitati časopise koje joj je on donio ili igrati društvenu igru *Riječ na riječ* s njim. Vidjela ga je u opuštenom izdanju, pripitog te se čudila iznimno velikom broju knjiga koje ima na policama. Poželjela je čitati i čitati, što nije radila otkako je Gilead stvoren jer je ženama zabranjeno čitati. Jedne od tih večeri ju je tražio da ga poljubi, što je i učinila, što je još jedna od stvari koje su zabranjene.

Između njih se pojavila emocija žudnje. Na samom početku kad je Offred opisivala Ceremoniju, to je činila iznimno sterilno prikazujući kako odvaja svoj um od tijela i nema nikakve povezanosti između nje i tog tijela i onoga što se događa tom tijelu. Žudnje nije bilo na vidiku. No, nakon njihovih noćnih druženja u njegovoj radnoj sobi Fred je počeo žudjeti za Offred, što je pokazao tijekom iduće Ceremonije tražeći kontakt očima s njom.

Ali Zapovjednik bi me mogao odati tako lagano, pogledom, gestom, nekom malenom pogreškom koja bi otkrila svima koji gledaju da postoji nešto između nas. To je skoro i učinio u noći Ceremonije. Pružio je ruku kao da će dotaknuti moje lice; okrenula sam glavu u stranu, da bih ga upozorila da se makne, nadajući se da Serena Joy nije ništa primijetila, i onda je povukao ruku, povukao se u sebe i u svoje jednolične misli.³⁴

Upravo zato u tablici su za žudnju istovremeno stavljena dva znaka čime sam označila postojanje žudnje sa strane Freda i nepostojanje žudnje sa strane Offred. Nakon navedene analize potrebno je istaknuti kako se pitanje žudnje u ovom slučaju može shvatiti na više načina. Fred je pokazao više od puke sterilnosti tijekom Ceremonije, potrebu za bliskost koju su njih dvoje kultivirali tijekom večeri u njegovoj radnoj sobi. No, kako je ranije navedeno, Fred je već

³⁴ Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 249.

imao Sluškinju prema kojoj se neprimjereno ponašao i od koje je tražio bliskost. Postoji mogućnost da Fred ne osjeća žudnju prema Offred *per se*, već prema onome što ona predstavlja. Prema Sluškinji, prema zabranjenom voću (u svakom aspektu osim Ceremonije), prema nedostupnom. Stoga, pitanje žudnje ostaje otvorenim, a istovremeno stavljena dva znaka imaju novo značenje: postojanje više od jednog mogućeg odgovora.

Ljutnja i ljubomora svakako su emocije koje se nalaze u ovom odnosu. Offred je ljubomorna na Freda jer ima sve nadohvat ruke, a ono što je bilo najvažnije u tom trenutku su knjige. Imao je knjiga koliko je god želio i mogao je čitati i tom radnjom nije kršio zakon. Ljubomorna je na njega zbog moći koju imaju muškarci, a koja je ženama oduzeta u potpunosti. Ovaj osjećaj ljubomore nerijetko prerasta u osjećaj ljutnje. Ljuta je zbog svega što je oduzeto ženama, a Fred i ostali Zapovjednici su bili među glavnima koji su to učinili i odredili.

Emocije ljubomore i ljutnje nisu jednosmjerne već ih i Fred osjeća. Ljutnja u odnosu Freda i Offred je već prikazana ranije u radu prilikom objašnjavanja staleške podjele u Gileadu i Offredinog izlaska iz okvira njezinog staleža stoga sada neće više biti riječi o tome. Fred je ujedno i ljubomoran na Offred i ne želi ju dijeliti. Jedne večeri prekršio je mnogobrojna pravila i odveo ju je u *Jezabels*. Kako Sluškinjama nije dopušteno biti tamo Offred se morala praviti da je jedna od pripadnica *Jezabels*. Tim postupkom postala je dostupna muškarcima, no Fredu se ta činjenica nije nimalo svidjela. Pokazao je svoju ljubomoru u trenutku kada se mogućnost da bude s nekime osim s njim pojavila. Tijekom večeri nije dopustio nikome da joj priđe i bila je rezervirana samo za njega.

Prema gore navedenim Scrutonovim uvjetima emocija ljubavi između Offred i Freda ne postoji. Ukoliko zanemarimo činjenicu da je za seksualne odnose iz ljubavi Scruton smatrao kako je potreban brak, odnos Offred i Freda svejedno ne zadovoljava njegove kriterije. Između njih dvoje se pojavio osjećaj žudnje, ali žudnja za ženom kao objektom. Žudio Fred za Offred kao zabranjenim voćem ili Offred koju je upoznao u noćnim druženjima u njegovoj radnoj sobi nije relevantno. Fred žudi za njom kao za objektom, a ne za njezinom perspektivom čime nije ostvaren Scrutonov uvjet i seksualni odnosi između Freda i Offred nisu seksualni odnosi iz ljubavi.

3.3. Odnos Offred i Lydije

U Republici Gilead buduće Sluškinje se pripremaju za dolazak u obitelj u edukacijskim centrima u kojima se Tete bave korekcijom ponašanja mladih žena. Nerijetko neposluh završava sakaćenjem za koje nije jasno smatraju li ga Tete nužnim zlom ili uživaju u mučenju i psihičkim i tjelesnim povredama (budućih) Sluškinja.

Tete se postavljaju kao moralna vertikala Sluškinjama koje su grešnice (jer da nisu, ne bi bile u ovoj situaciji) i uče ih kako da se ponašaju u novom društvu i žive prema pravilima koja su im nametnuta. Kako bi Tete bile efikasne u svojim učenjima, moraju biti iznimno motivirane i vjerovati u ono što rade. To me dovodi do prve komponente – vjerovanje u Gilead i zakone koje nalaže i poredak koji ostvaruje. Naime, Tete moraju imati iznimno veliku vjeru u Republiku i sve što ona predstavlja i provodi kako bi bile u mogućnosti učiti mlade djevojke kako da se ponašaju u tom novostvorenom društvu. Upravo je to slučaj s Tetom Lydijom koja je jako ljuta na Offred s kojom se razilazi u mišljenju. Naime, Teta Lydia je oduševljena novim poretkom i smatra da je on najbolje što se moglo dogoditi, dok je Offred buntovnica koja se protivi tom istom poretku. Činjenica da Offred nanosi štetu sustavu u koji Teta Lydia vjeruje izaziva ljutnju u njoj i ona želi Offred naučiti da je novi poredak najbolja opcija koju je dobila. Nerijetko se koristi kažnjavanjem kako bi pokazala Offred i ostalim Sluškinjama da je u pravu. Tijekom razvoja njihovog odnosa mijenja se razlog ljutnje Tete Lydije i više nije nezadovoljna s Offred jer ne može prihvatiti svoj novi stalež već je ljuta na nju jer ga pokušava promijeniti i biti lice revolucije. Ljuta je na nju jer pokušava srušiti vrijednosni sustav po kojem živi. Druga perspektiva, ona iz očiju Offred, prikazuje jednaku količinu ljutnje u odnosu Lydije i nje. Offred je ljuta na sam poredak, ali njezina ljutnja je usmjerena i prema Teti Lydiji kao provoditeljici Platonove staleške ideologije. Tete su jedine žene u Republici Gilead koje imaju moć, a one je koriste da bi kaznile druge žene. Offred prepoznaje štetu koju čini Teta Lydia i to je ono što u njoj izaziva osjećaj ljutnje.

Spomenuta moć razlog je i ljubomore koju u sebi nosi Offred prema Lydiji. Žena koja ima moć, barem ostatak moći kakvu su nekada imale, iskorištava ju na pogrešan način. Čak im je i za potrebe posla dozvoljeno čitati i pisati. Offred je ogorčena i ljubomorna na Lydiju zato što su njoj omogućene stvari koje su Sluškinjama i ostalim staležima žena zabranjene. Ljubomora je također dvosmjerni osjećaj i Tete su ljubomorne na Sluškinje. Na njihovu ljepotu, na njihovu mladost, na činjenicu da će potencijalno postati majkama ili na činjenicu da nisu pripadnice staleža Teta i da ne moraju na svakodnevnoj bazi kažnjavati druge žene.

3.4. Odnos Offred i Nicka³⁵

U nastavku ću zastupati vrlo nepopularnu tezu, a ona se sastoji od činjenice kako Offred i Nick nisu zaljubljeni. Smatram da njih dvoje ne osjećaju emociju ljubavi jedno prema drugome, već samo žudnju. Od samog početka Offred se bori s posljedicama nedostatka ljudskog dodira pa se među prvim stranicama knjige *Sluškinjina priča* nalazi ovaj citat koji nam dočarava ono kroz što prolazi svakoga dana: *Ili bih pomogla Riti napraviti kruh, utisnuti svoju ruku u tu mekanu toplinu koja pruža otpor i podsjeća na tijelo. Žudim za time da dodirnem nešto, nešto osim tkanine ili drva. Žudim za činom dodira.*³⁶

Sluškinje jednom mjesečno sudjeluju u Ceremoniji, i to je najbliže ljudskom dodiru do čega dođu, ali to nije dodir kakav žele. Biti dodirnete na taj način nije niti lijepo niti ugodno, već je prisilni seksualni odnos o kojem je bilo riječi ranije. Takav dodir nije poželjan, ali je poželjan dodir koji donosi osjećaj žudnje, da ju netko dodiruje iz ljubavi ili iz želje kako navodi Offred: *Dok god to radimo, mažemo našu kožu maslacem da bismo je održale mekom, možemo vjerovati da ćemo jednoga dana izaći van, da ćemo biti ponovno dodirnete iz ljubavi ili žudnje. I mi imamo naše privatne ceremonije.*³⁷

Upravo zato, kada je započela svoj odnos s Nickom, on joj je pružio točno što joj je trebalo. Ceremonija je bila sterilan događaj koji je trebalo preživjeti, ali seksualni odnosi s Nickom su bili poželjni. Tijekom njih, Nickom i Offred je vladala žudnja koja je bila obostrana. Oboje su živjeli u svijetu u kojem su emocije kontrolirane, ali u trenutcima koje su ukrali svijetu koji im ne odgovara željene emocije su vodile glavnu riječ kako je i prikazano: *Želim posegnuti, okusiti njegovu kožu, on budi u meni glad. Njegovi se prsti pomiču, dodiruje moju ruku ispod rukava spavačice kao da njegova ruka ne želi slušati razum. Tako je dobro biti dodirnuta, osjećati se poput objekta žudnje.*³⁸

Prema svim navedenim citatima zaključujem kako nema ljubavi u odnosu Nicka i Offred. Ovo dvoje nevinih ljudi našli su se kao žrtve novog sustava, posve nezadovoljni situacijama u kojima se nalaze. Unutar te situacije ponudila im se opcija ljudskog dodira koju su i jedan i drugi istog trenutka objeručke s osmijehom na licu prihvatili. Ali to je sve. Nick Offred pruža način kako da preživi u svijetu bez ljudskog dodira, kako da uspije dočekati još jedan dan i preživjeti ga. Njihov odnos se bazira na ispunjenju žudnje za ljudskim dodiranjem, ali ne i na ljubavi. Njihova priča nije romana dvoje nesretnih ljubavnika koji ne mogu dočekati noć kako

³⁵ U ovom radu odnos Offred i Nicka promatrat ću isključivo u okviru knjige *Sluškinjina priča*. U seriji istoimena naziva njihov odnos evoluirao u ljubav, no ja ću zastupati tezu da između Offred i Nicka (kako su reprezentirani u knjizi) nema emocije ljubavi.

³⁶ Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House., str. 16.

³⁷ Isto, str. 151.

³⁸ Isto, str. 154.

bi se izgubili u svojoj ljubavi. Jedini način na koji Offred spominje Nicka u svojim svjedočanstvima je isključivo u tom obliku, ne sanja i ne razmišlja o njemu *per se* i ljubavi koju osjeća kada su zajedno, već sanja o njegovom dodiru i osjećaju koji u njoj uzrokuje taj dodir.

Nerijetko, čak niti žudnja koju Offred osjeća nije uvijek utjelovljena u Nicku. Tijekom veze s Nickom, izražava potrebu za nekime, bilo kime: *Želim biti s nekime*.³⁹ Upravo takvo shvaćanje žudnje suprotno je shvaćanju žudnje kakva bi trebala biti prema Scrutonu da seksualni odnosi između Offred i Nicka budu iz ljubavi. Jednako kao i kod analize odnosa Freda i Offred ignoriram činjenicu da Scruton smatra kako je brak okvir za seksualne odnose iz ljubavi te se usredotočujem na ostatak njegova stajališta. Ranije navedenim citatom i činjenicom da Offredina žudnja nije usmjerena čak ni uvijek na Nicka, zaključujem kako uvjet žudnje prema perspektivi drugoga koji navodi Scruton nije ispunjen stoga seksualni odnosi koje imaju Offred i Nick nisu seksualni odnosi iz ljubavi.

Emocija ljubomore uvelike je prisutna u odnosu Offred i Nicka. Tijekom Ceremonije Nick, kao i ostali članovi kućanstva, mora biti prisutan i gledati kako njegov Zapovjednik ima seksualne odnose sa ženom s kojom ih on želi imati. Ljubomoran je na Freda i svaki put kada Fred izvede Offred kod *Jezabels* jer zna što će se dogoditi, zna da će uslijediti seksualni odnos. Svaki aspekt odnosa Freda i Offred u Nicku budi ljubomoru. Offred nikada Nicka nije vidjela s drugom ženom, kao on nju sa Zapovjednikom, stoga nije osjetila ljubomoru u istom smislu kao što je i Nick. Offred je ljubomorna na njega jer ima puno više ovlasti i mogućnosti nego ona. Svjesna je činjenice da je i on iznimno ograničenim svojim staležom, ali ljubomorna je na činjenicu da on može voziti, imaju svoju sobu odvojenu od kuće obitelji Waterford i slično.

Između ovo dvoje ljubavnika nema osjećaja ljutnje jer ne postoji mogućnost pristanka na određenu radnju. Naime, i Offred i Nick svakodnevno rade stvari koje im se ne sviđaju samo kako bi preživjeli, ali ne mogu preuzeti odgovornost za takve postupke. Primjerice, Nick je ljubomoran na Zapovjednika kada ima seksualne odnose s Offred, ali ne osjeća emociju ljutnje prema Offred zbog „pristanka“ na seksualne odnose jer nije imala izbora. Gotovo svaka radnja koju izvrše i jedan i drugi, odnosi se na puko preživljavanje te su ju učinili isključivo zbog samoodržavanja. Oboje shvaćaju da nema nikakve svrhe ljutiti se zbog takvih postupaka jer da su učinili suprotno i nisu pristali na radnju posljedice bi bile iznimno velike.

Ljubav je, kako sam navela, primjer kompleksne emocije i može sadržavati veliki broj bazičnih emocija poput sreće, bijesa, tuge, iznenađenja, straha i mnogih drugih. Prema Brogaard⁴⁰ to nije sve od čega se emocija ljubavi sastoji. Sastoji se i od tjelesnih osjeta i

³⁹ Isto, str. 159.

⁴⁰ Isto, str. 45.

kognitivnih faktora uključujući brigu i seksualnu žudnju. Odnos između Offred i Nicka sastoji se od velikog broja bazičnih emocija, sastoji se i od tjelesne žudnje i uključuje brigu, ali između njih nema emocije ljubavi. Kako bih poduprla vlastitu tvrdnju, donosim citat iz knjige u kojem Offred komentira svoje noćne posjete Nicku i razlog zbog koje se izlaže riziku i odlazi u njegovu sobu. *Nisam to radila zbog njega, već u potpunosti zbog sebe.*⁴¹

Sebičnosti u ljubavnom odnosu ne bi trebalo biti te kada bi između ovo dvoje ljubavnika bio odnos ljubavi, onda Offred ne bi navodila kako odlazi Nicku samo zbog sebe već zbog njega i njihove veze, zbog njihove ljubavi. Ujedno, Offred smatra kako joj u Gileadu nije preostao nitko koga bi mogla voljeti pa tako ni Nicka: *Ovdje nema nikoga koga bih mogla voljeti, svi ljudi koje bih mogla voljeti su ili mrtvi ili su negdje drugdje.*⁴²

Kako sam i ranije navela, zaključak o tome je li Offred prevarila muža s Nickom mogu donijeti tek nakon analize njihova odnosa. Nakon što sam zaključila kako je odnos Nicka i Offred bogat žudnjom i potragom za bijegom iz surove stvarnosti u kojoj su se pronašli smatram da Offred nije prevarila svojeg muža s Nickom jer su emocije koje je osjećala prema njemu bile isključivo tjelesne. Odnos koji je imala s Nickom pomogao joj je da preživi svaki i idući dan u novom svijetu u kojem se našla pritom ne puštajući Lukea iz svojih misli. Sama Offred se dotaknula pitanja prijevare svojega muža i ona smatra kako ga nije prevarila s Nickom i kako bi ju Luke shvatio. Upravo taj trenutak donosim u ovom citatu:

*Luke, ti bi shvatio, ti bi razumio. Ti si ovdje, u drugom tijelu.*⁴³

⁴¹ Isto, str. 410.

⁴² Isto, str. 159.

⁴³ Isto, str.154.

Zaključak

U ovom radu bavila sam se pitanjem emocija u distopijskom svijetu koji je stvorila Margaret Atwood u svojem romanu *Sluškinjina priča*. Kroz prizmu emocija koje su kontrolirane od strane države tj. u ovom slučaju Republike Gilead promatrala sam staleže, žensku seksualnost te odnose između staleža tj. pojedinaca.

Nakon svega navedenoga smatram kako su analize u sklopu samog rada dokazale tvrdnju koju sam postavila na početku, a ona se sastoji od činjenice da državno uređenje ne može kontrolirati emocije svojih građana. Analizom Platonovog staleškog sustava na društvu Republike Gilead pokazala sam kako staleži izlaze izvan okvira emocija uvjetovanih vlastitim staležom te nemogućnost države da ih spriječi u tome. Analiza odnosa između pojedinaca tj. između staleža Gileada pokazala je kako kontrola emocija donosi suprotan efekt od željenog, a to je pojačanje emocija koje osjeća pojedinac i postupanje u skladu s emocijama. Emocije imaju jako veliku ulogu u ženskoj seksualnosti te ona nije svedena isključivo na reprodukciju. Kako bih pokazala da Gilead nije bio u pravu analizirala sam odnose ljubavi, braka, prevare, prostitucije i silovanja koristeći se stajalištima suvremenih teoretičara seksualnosti: Igora Primorca, Rogera Scrutona, Thomasa Mappesa i Alison Jagger.

Osobno smatram kako država nema prava zadirati u čovjekovu intimu i graditi njegov život umjesto njega. Utilitaristički trenutak u kojem bi povećanje broja djece u Gileadu rezultiralo srećom velikog broja ljudi nije dovoljan da država preuzme na sebe u potpunosti brigu o razmnožavanju njezinih građana. Čovjekova intima i intimni odnosi su postali predmetom rasprave suvremenih filozofa seksualnosti od kojih su neki analizirani u ovom radu. No, primjerice analiza prostitucije može dovesti do zaključka kako je prostitucija nemoralna (aspekt kojim se nisam bavila u ovom radu), no taj zaključak nam ne govori kako bi se pojedina osoba trebala ponašati. Ukoliko osoba to odabere može postati prostitutka i baviti se najstarijim zanatom na svijetu, ali najvažnija činjenica je da osoba može sama odabrati - a nije joj staležom određeno koju ulogu ima u društvu. Jednaki zaključak imala je i Margaret Atwood što se i ogleda u činjenici da u *Sluškinjinoj priči* redovno, kako je i prikazano u ovom radu, pojedinci izlaze iz okvira svojeg staleža jer im ne odgovara kontrola emocija koju provodi Republika Gilead.

Popis literature

1. Atwood, M. 2016. *The handmaid's tale*. London: Penguin Random House.
2. Brogaard, B. 2015. *On Romantic Love: Simple Truths about a Complex Emotion*. Oxford: University Press.
3. Jaggar, A.M. 2003. *Prostitucija*. Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak.
4. Kant, I. 2001. *Utemeljenje metafizike čudoređa*. Talanga J. U *Klasični tekstovi iz etike*. Zagreb: Hrvatski studiji.
5. Mappes, T.A. 2003. *Seksualni moral i pojam korištenja druge osobe*. Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak.
6. Oatley, K. & Jenkins, J. 2003. *Razumijevanje emocija*. Zagreb: Naklada Slap.
7. Platon. 2004. *Država*. Zagreb: Naklada Jurčić.
8. Platon. 1997. *Fedar*. Zagreb: Naklada Jurčić.
9. Primorac, I. 2003. *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak.
10. Primorac, I. 2003. *Je li prostitucija nemoralna?* Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak.
11. Scruton, R. 2003. *Seksualna žudnja*. Primorac I. U *Suvremena filozofija seksualnosti*. Zagreb: Kruzak.

Izvori:

The Embrace Ambition Summit - izlaganje Margaret Atwood, posjećeno 9.9.2020.,

<https://www.youtube.com/watch?v=T1KS5yhZqKc>

Portal Žene i mediji, posjećeno 9.9.2020., <https://www.zeneimediji.hr/unesco-preko-11->

[milijuna-djevojčica-mozda-se-nece-vratiti-u-skolu-nakon-krize-covid-19/](https://www.zeneimediji.hr/unesco-preko-11-milijuna-djevojčica-mozda-se-nece-vratiti-u-skolu-nakon-krize-covid-19/)

The Diplomat, posjećeno 9.9.2020., <https://thediplomat.com/2016/12/the-forced-pregnancies-of-the-khmer-rouge/>

Opća deklaracija o ljudskim pravima, posjećeno 9.9.2020.,

http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf

The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism, posjećeno 7.9.2020.,

<https://academic.oup.com/jcem/article/82/11/3777/2866074>

Journal Of Clinical & Diagnostic Research, posjećeno 7.9.2020.,

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4225891/>

Sažetak

U ovom radu analizira se društvo, ženska seksualnost i reproduktivnost te odnosi među staležima u distopijskom svijetu Republike Gilead koji je stvorila Margaret Atwood u romanu *Sluškinjina priča*. Republiku Gilead Atwood prikazuje kao represivni aparat koji kontrolira emocije svojih građana. Nakon analize Platonove staleške podjele u društvu Gileada zaključuje se kako se staleži ne mogu pridržavati emocija koje im je odredila država. Nadalje, nameće se zaključak kako država ne može uvjetovati svoje građane da odustanu od bazičnih emocija i da osjećaju samo ono što država smatra primjerenim. U Republici Gilead, ženska seksualnost se promatra kroz njezinu reproduktivnu ulogu zato što je to jedina uloga koju joj dodjeljuje Gilead. Ujedno, dolazi se do pitanja ljubavi, braka, seksualnosti, prijevara, prostitucije i silovanja te se provodi analiza iznoseći stavove suvremenih teoretičara seksualnosti kao što su Igor Primorac, Roger Scruton, Thomas Mappes i Alison Jagger. Na samom kraju, analiziraju se odnosi između staleža koji su usustavljeni u Republici Gilead i nastavlja se problematizacija države koja kontrolira emocije svojih građana i njihovo (ne)poštivanje određenih emocija. Analiza odnosa između staleža pokazuje kako država ne može kontrolirati emocije svojih građana.

Ključne riječi: *Sluškinjina priča*, Gilead, Margaret Atwood, reprodukcija, ljubav, brak, prostitucija, silovanje, seksualnost, Platon, Primorac, Scruton, Mappes, Jagger

Summary

This paper analyses society, women's sexuality and reproductivity as well as relations between classes in a dystopian world Republic of Gilead created by Margaret Atwood in her novel *Handmaid's tale*. Atwood represent Republic of Gilead as repressive tool that controls emotions of their own citizens. After analysis of Plato's class division on the society of Gilead it is concluded that classes cannot adhere to the emotions granted by the state. Furthermore, it is concluded that state cannot condition their own citizens to give up basic emotions and feel only what is considered appropriate by the state. In a Republic of Gilead woman's sexuality is comprehend only by it's reproductive role because it's the only role Gilead assigns to woman's sexuality. Also, this paper includes notions of love, marriage, adultery, prostitution and rape as well as analysis of the contemporary theorist such as Igor Primorac, Roger Scruton, Thomas Mappes and Alison Jagger. In the end, relations between classes of Republic of Gilead are being analyzed and the problematization of the state that tries to control emotions of its own citizens and their (dis)respect of the certain emotions is being continued. Analysis of the relations between classes shows states incapability of controlling emotions of their own citizens.

Key words: *Handmaid's tale*, Margaret Atwood, reproduction, love, marriage, prostitution, rape, sexuality, Platon, Primorac, Scruton, Mappes, Jagger